

Wat is onze opdracht?

Meester Kanamori heeft een opdracht: kinderen voorbereiden op het leven, met aandacht voor het individu, de ander én het collectief.

Duizenden leraren, schoolleiders en onderwijsbetrokkenen in Nederland zijn teruggeworpen op dezelfde fundamentele vraag: waartoe dient onderwijs, wat zijn uitdagingen voor de 21e eeuw en wat betekent dat voor mijn dagelijkse praktijk?

In zijn boek 'Levenslessen van Meester Kanamori' geeft de 65-jarige Japanse leraar antwoord op de vraag waarom de documentaire 'Children Full of Life' zoveel volwassenen aan het huilen heeft gemaakt. Hij vermoedt dat het de mooie en wijze uitspraken van de kinderen zijn. Uitspraken die volwassenen herkennen, maar zelf niet meer kunnen uiten.

— GABRIELLE TAUS

Toshirō Kanamori vraagt zich af of al deze volwassen mensen 'pijn met zich meedragen van het niet kunnen koesteren van zaken die ze in hun leven wel zouden willen koesteren.' Dat is misschien wat hun tranen heeft uitgelokt.

Kanamori raakt. Omdat het een leraar is die staat voor zijn overtuiging dat 'leven' betekent dat je met andere verbonden bent, deze essentie leidend laat zijn in zijn klas en daarmee laat zien dat hij zijn eigen leven en dat van de kinderen koestert. Henk Hagoort (bestuurder Nederlandse Publieke Omroep) duidde in een recente lezing de kracht van mensen als Kanamori: ze hebben een duidelijk ideaal en het lef om dit ook in de praktijk te brengen. Dat geeft vertrouwen. Ook omdat ze daar heel concrete verhalen bij kunnen vertellen waar mensen zich in kunnen herkennen.

Idealen, lef en verhalen hebben we hard nodig om onze opdracht in het onderwijs waar te maken.

Hoewel onze kinderen volgens UNICEF tot de gelukkigste kinderen van de wereld behoren en het Nederlandse onderwijs zich schaarft in de top, benutten we niet alle kansen die er liggen. Kansen voor het Nederlandse onderwijs om sterker gericht te zijn op het ontwikkelen van talenten van alle kinderen, de vorming van 'heel het kind' en de ontwikkeling van kwaliteiten die van belang zijn in de 21^e eeuw.

in de samenleving te verwerven en een positieve bijdrage te leveren.

Het antwoord is ook niet de complexiteit willen beheersen door de opdracht voor het onderwijs te beperken tot de basis, standaardisatie van lessen & methoden, het kwantificeren van kwaliteit en het sturen op toetsresultaten en prestatieafspraken. Ook hiermee doen we onze kinderen en de samenleving tekort. Niet alleen zien we dan een verschraving van het onderwijsaanbod, ook zullen kinderen geconfronteerd worden met leraren die slechts uitvoerders zijn van het voorgeschreven programma. Leraren die hierdoor vervreemd van zichzelf raken en juist omdat de leraar zelf zijn belangrijkste instrument is, zal een dergelijke vervreemding de pedagogische kwaliteit doen dalen.

Het is zeer de vraag of we op deze manier talenten tot ontwikkeling laten komen, het aantal schoolverlaters verminderen, de intrinsieke motivatie van kinderen om nieuwe dingen te leren behouden en kinderen leren ver-

bonden te zijn met zichzelf en anderen.

Gelukkig komen landen die bekend staan om deze aanpak (Amerika en Groot-Brittannië) terug op deze visie door tegenvallende resultaten, protesten van scholen, leraren en ouders en bijkomende problemen zoals fraude. Ook in andere sectoren zoals de zorg en het bedrijfsleven ziet men in dat sterke en eenzijdige nadruk op kwantitatieve prestatie-indicatoren niet tot de gewenste resultaten leidt, een schijnzekerheid biedt en het bevolgen vakmanschap van de professionals ondermijnt.

De enige weg voorwaarts is de brede opdracht van het onderwijs centraal stellen, hierin ambitieus blijven en ons richten op het enorme belang van leraren.

Die leraar dient:

- kundig te zijn,
- zijn persoon in te zetten en
- samen met collega's steeds te werken aan verdere ontwikkeling.

In scholen, in de interactie met ouders, binnen de politiek en vakorganisaties is het essentieel dat we met elkaar in gesprek gaan over 'het waartoe' van onderwijs. Wat zijn onze idealen? Wat is ons mensbeeld en in het verlengde daarvan; hoe kijken we naar kinderen? Waar hebben kinderen recht op? Wat hopen we onze kinderen mee te geven? Wat is van belang voor de toekomstige samenleving; voor onze democratie, economie en welzijn? Welke kwaliteiten hebben onze kinderen nodig om de uitdagingen van de 21^e eeuw aan te kunnen gaan? En welke kracht en mogelijkheden zien we binnen het onderwijs om hieraan bij te dragen?

Professionele ruimte

Deze gesprekken leiden tot een breder gedeeld beeld over de opdracht van het onderwijs. Tot een fundament waarop scholen en leraren kunnen bouwen en hun eigen idealen kunnen inbrengen. Internationaal gezien komt er steeds meer bewijs dat deze opdracht alleen te realiseren is door uit te gaan van een hoge kwaliteit van leraren en het creëren van professionele ruimte en vertrouwen dat nodig is om van betekenis te kunnen zijn voor de ontwikkeling van kinderen.

Toonaangevende wetenschappers als Andy Hargreaves, Michael Fullan en adviesbureau McKinsey houden een pleidooi voor het werven van de beste mensen voor het leraarschap en voor een continue professionele en persoonlijke ontwikkeling van leraren. Daarnaast benadrukken deze rapporten het belang van samenwerking met collega's en een open en veilige cultuur binnen scholen waar leraren met elkaar leren. Voor een duurzame ontwikkeling van alle kinderen is die ene fantastische leraar niet voldoende. Betrokkenen moeten ernaar streven dat alle leraren in elke klas het beste uit kinderen weten te halen. Dit vraagt van leraren dat zij hun expertise inzetten en die samen met collega's verder ontwikkelen. Dat zij zichzelf als instrument zien en durven te varen op hun innerlijke kompas, hun intrinsieke motivatie en idealen. Dit vraagt van schoolleiders en beleidsmakers dat zij ruimte geven en werken aan een cultuur die gekenmerkt wordt door vertrouwen, samenwerking en ontwikkeling.

In Nederland zijn er ontwikkelingen die moed geven dat we de juiste kant op gaan. We ontmoeten via hetkind, de onderwijscafés, de lezingen in Driebergen, de conferenties en de opleidingstrajecten van het NIVOZ veel leraren en schoolleiders die, net als meester Kanamori, de moed hebben om tegen de politieke realiteit in te streven naar

VN-verdrag Rechten van het Kind

Het verdrag inzake de Rechten van het Kind is meer dan 20 jaar geleden aangenomen door de algemene vergadering van de Verenigde Naties. Het bevat een aantal interessantere artikelen, waarvan er één (artikel 29) direct op het onderwijs is gericht.

Artikel 29

1 De Staten die partij zijn, komen overeen dat het onderwijs aan het kind dient te zijn gericht op:

- a De zo volledig mogelijke ontplooiing van de persoonlijkheid, talenten en geestelijke en lichamelijke vermogens van het kind;
- b Het bijbrengen van eerbied voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, en voor de in het Handvest van de Verenigde Naties vastgelegde beginselen;
- c Het bijbrengen van eerbied voor de ouders van het kind, voor zijn of haar eigen culturele identiteit, taal en waarden, voor de nationale waarden van het land waar het kind woont, het land waar het is geboren, en voor andere beschavingen dan de zijne of hare;
- d De voorbereiding van het kind op een verantwoord leven in een vrije samenleving, in de geest van begrip, vrede, verdraagzaamheid, gelijkheid van geslachten, en vriendschap tussen alle volken, etnische, nationale en godsdienstige groepen en personen behorend tot de oorspronkelijke bevolking;
- e Het bijbrengen van eerbied voor de natuurlijke omgeving.

verandering. We zien veel gedrevenheid om te laten zien dat het kan en willen anderen en elkaar inspireren met verhalen en succesvolle voorbeelden. Veel van deze verhalen resoneren bij een grote groep leraren, schoolleiders, ouders, bestuurders, adviseurs en beleidsmakers en worden actief, onder andere via de website van hetkind.org gedeeld en verspreid. Ook zien we beweging bij bestuurders en de opleidingen; een aantal Pabo's pakt de handschoen op en zoekt daarin naar samenwerking met scholen en andere instituten.

Deze krant is een weergave van een aantal van deze ontwikkelingen en laat mooie en krachtige voorbeelden zien van mensen in het onderwijs die hun ideaal in de praktijk brengen en dit weten te verwoorden met concrete verhalen.

Gabrielle Taus heeft advies- en bestuurlijke ervaring in het onderwijs. Haar expertise ligt op het gebied van leiderschapsontwikkeling en het in beweging krijgen van mensen en organisaties. Ze werkt momenteel voor het NIVOZ.

Stem van betrokkenen

Perpetuum mobile

De documentaire van Toshiro Kanamori is meer dan een miljoen keer bekeken en heeft in vele onderwijsprogramma's een plaats gekregen. De kans om deze Japanse leraar te ontmoeten en in een eigen dagprogramma een rol te laten vervullen, maakte bij veel betrokken mensen onvermoede krachten los. In overleg met de eigen achterban en in afstemming met andere 'partners' werd de handschoen opgepakt. Vanuit eigen verantwoordelijkheid en motieven werken aan een gezamenlijke opdracht: goed onderwijs voor onze kinderen. Hun verhalen op een rij:

● Mensen met passie herken je aan hun enthousiasme, bevoegdheid en energie. Ik kom ze dagelijks tegen. Het lijkt wel alsof zij niet alleen tomeloos veel energie leveren, maar die ook blijven aanmaken. Als vanzelf. Nieuwe inzichten worden dankbaar geabsorbeerd en toegepast. Een gepassioneerd mens is in staat om zin, betekenis en inhoud aan zijn leven te geven. Hij of zij creëert zo een waarde(n)vol leven. Puur geluk dus, niet meer en niet minder! Ik geniet het grote voorrecht dat ik dagelijks mag verblijven in een omgeving van kinderen en volwassenen. En zij willen allemaal vooruit. Soms gaat dat, ogenschijnlijk, vanzelf. Soms ook niet. Het gaat zoals het gaat. Als kind kon ik rekenen op

diverse volwassenen die beschikbaar waren om mij te helpen als ik om hulp verlegen zat. Hoewel slechts een enkeling van hen werkzaam was als onderwijzer, waren zij voor mij allemaal waardevolle leerkrachten. Zij lieten me leren. Dat was genoeg en voelde vertrouwd.

Vanuit die overzichtelijke biotoop ben ik doorgeslagen om bestaande kennis en nieuwe inzichten met elkaar te verbinden en door te geven. Als vader, leerkracht en schoolleider word ik dagelijks uitgedaagd om in beweging te komen en te blijven. Soms gaat dat vanzelf. Ik herinner me dan de ruimte die ik kreeg en nam om te leren.

Nog steeds ben ik afwisselend leerling, gezelschap en meester. Ik ben nu met alle soorten van genoege mede verantwoordelijk om anderen de kans te geven om te leren en het leven ten volle te omarmen. Peter Senge, Luc Stevens, Joseph Jaworski, Ferre Laevers, Ken Robinson, Stephen Covey, Daniel Ofman en vele anderen hielpen mij de afgelopen jaren om vanzelfsprekend gedrag te legitimeren en te verdiepen. Ik neem opnieuw de ruimte om te leren en mijn inzichten met anderen te delen. Ik nodig alle opvoeders en onderwijsgeevenden van harte uit om alle leerkracht die nodig is aan te boren om de kinderen van nu ruim baan te geven. Om hen te helpen om het zelf te

doen. Daar is niet zoveel voor nodig: een gebouw, kinderen, volwassenen, een plan en vertrouwen. Kritische, onderneme en nieuwsgierige professionals, die elkaar inspireren en samen school maken, leren en laten leren. Gepassioneerde wetenschappers hebben onlangs het bestaan en het belang van het Higgs-deeltje aangetoond. Ik daag hen uit om nu ook te bewijzen dat het *perpetuum mobile* bestaat en werkt. De juiste mix van passie en kennis houdt het onderwijs in beweging. Het gaat vanzelf. Tóch?

- Gérard Zeegers, directeur basisschool De Bonckert in Boxmeer